Monica Busuioc

SECTORUL DE LEXICOLOGIE ŞI LEXICOGRAFIE DIN INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ

1. Începutul activităţii lexicografice academice româneşti coincide cu înfiinţarea Societăţii Academice Române (1867), devenită ulterior Academia Română (1879). Aceasta deoarece cel mai important deziderat – sub aspectul anvergurii, al dificultăţii şi al volumului de muncă –, prevăzut în statutul prestigioasei instituţii, a fost redactarea unui Dicţionar academic de tip general al limbii române. Elaborarea Dicţionarului academic a reprezentat una din raţiunile de existenţă, alături de ortografie şi de gramatică, ale înaltului for academic, iar istoricul elaborării acestui Dicţionar s-a desfăşurat pe o perioadă de 140 de ani, între 1869 şi 2009.

Proiectul realizării unui Dicţionar academic a fost încredinţat pe parcursul acestui îndelungat răstimp unor iluştri lingvişti, într-o suită de patru încercări, dintre care numai prima[1] (sub conducerea lui A.T. Laurian şi I.C. Massim) şi ultima (sub conducerea lui Sextil Puşcariu, într-o primă etapă, şi a lui Iorgu Iordan, Al. Graur, Ion Coteanu, Marius Sala şi Gh. Mihăilă, într-o a doua etapă) au fost finalizate, celelalte două (B.P. Hasdeu şi Al. Philippide) rămânând neterminate sau nepublicate.

Rememorarea succintă a istoriei Dicţionarului academic confruntate cu numeroase vicisitudini, renunţări sau întreruperi, capătă o semnificaţie deosebită în anul 2009, când se sărbătoresc 60 de ani de existenţă a Institutului de Lingvistică, deoarece anul 2009 va intra în Analele Academiei Române şi ca anul când s-a încheiat redactarea *Dicţionarului limbii române*. După mai bine de un secol de eforturi susţinute, cea de-a patra încercare de realizare a *Dicţionarului* academic, începută la 1 ianuarie 1906 de Sextil Puşcariu şi colaboratorii săi şi continuată de echipe mari de lexicografi din trei institute de cercetare din Bucureşti, Cluj-Napoca şi Iaşi a fost finalizată.

Prima parte, cunoscută sub numele de *Dicţionarul Academiei* sau *Dicţionarul lui Puşcariu* şi sub sigla DA, cuprinde literele *A–C, F–I/Î* şi *L–lojniţă* şi o mică porţiune din litera *D* (*D–De*), tipărite sub formă de fascicule şi apoi sub formă de volume între anii 1907 şi 1949.

[1] A.T. Laurian şi I.C. Massim, *Dicţionarul limbei române.* După însărcinarea dată de Societatea Academică Română. Elaborată ca proiect, Bucureşti, Tom. I–III, 1871–1877.

LR, LVIII, nr. 4, p. 457–544, Bucureşti, 2009

BDD-A609 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:58:00 UTC)

A doua parte, subintitulată *Serie nouă* şi cunoscută sub sigla DLR, cuprinde literele *M–Z*, tipărite iniţial şi sub formă de fascicule (litera *M*), ulterior însă, numai în volume, între anii 1965 şi 2000, toate sub egida Academiei Române.

2. În perioada de după 1949, anul înfiinţării Institutului de Lingvistică, „un colectiv al dicţionarului", numit şi „lexicografie" a realizat sub conducerea lui Iorgu Iordan, directorul Institutului, între anii 1949 şi 1951, „Baza DA" (într-o versiune manuscrisă care a fost mai târziu dactilografiată) prin completarea listei de cuvinte şi a adăugării de noi izvoare porţiunilor tipărite din *Dicţionarul Academiei* (DA), care a fost întrerupt după cel de-al Doilea Război Mondial. Această bază-manuscris a constituit o fază pregătitoare pentru elaborarea marelui *Dicţionar*.

Din păcate, lucrul la DA a fost din nou părăsit prin înlăturarea de la conducere, din motive politice, a lui Iorgu Iordan. Secţia de ştiinţa limbii, literatură şi arte a Academiei a cerut să se elaboreze rapid două lucrări importante, deosebit de necesare într-o perioadă în care exista un „gol lexicografic", în speţă *Dicţionarul limbii române contemporane* (cunoscut şi sub siglele DLRLC sau DL, tipărit în 4 volume: *A–C,* 1955, *D–L,* 1956, *M–R,* 1957, *S–Z,* 1957), la care au colaborat aproape toţi membrii Institutului de Lingvistică din Bucureşti, dar şi unii membrii de la Institutul de Lingvistică din Cluj) şi *Dicţionarul limbii române moderne* (cunoscut şi sub siglele DLRM sau DM, tipărit într-un volum, în 1958). După finalizarea acestor două lucrări, Prezidiul Academiei a decis reluarea lucrului la marele *Dicţionar,* considerând că este mai util să se reînceapă redactarea de la litera *M* şi abia după terminarea ultimei litere să se treacă la revizuirea şi completarea părţii publicate între 1907 şi 1949.

Astfel, în anul 1959, odată cu înfiinţarea Sectorului de lexicologie şi lexicografie, s-a început efectiv, într-un cadru organizat şi cu o echipă mare de lexicografi şi specialişti în lexicologie, redactarea *Dicţionarului,* sub îndrumarea celor doi directori, Iorgu Iordan şi Ion Coteanu, care au rămas mentorii sectorului în toată perioada cât au fost directori ai institutului.

De altfel, domeniul principal de interes al sectorului, al conducătorilor şi al membrilor săi a fost şi rămâne lexicografia monolingvă (în strânsă legătură cu lexicologia), şi anume elaborarea *Dicţionarului limbii române,* denumit adesea şi *Tezaur,* datorită marii sale bogăţii lexicale rezultate dintr-o concepţie largă în selectarea cuvintelor.

Colectivului de la Bucureşti, care este şi cel mai mare, i-au revenit cinci litere (*M, N, P, S, Z*), pe care le-a redactat şi publicat în 13 volume: *M* (1965–1968), *N* (1 volum, 1971), *P* (5 volume, 1972–1984), *S* (5 volume, 1986–1996), *Z* (1 volum, 2000). Redactorii responsabili ai lucrării (cuprinzând literele *M–Z*) sunt academicienii Iorgu Iordan, Alexandru Graur şi Ion Coteanu. Primele opt volume au ca redactori responsabili de volum pe Ion Coteanu şi Mircea Seche, iar ultimele cinci, pe Ion Coteanu, Mircea Seche, Elena Ciobanu şi Ion Dănăilă.

BDD-A609 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:58:00 UTC)

Ultimul volum din litera *S* a primit premiul „Bogdan Petriceicu Hasdeu” al Academiei Române pe anul 1996.

3. În anul 1975, a apărut o altă lucrare de referinţă pentru lexicografia academică românească, şi anume *Dicţionarul explicativ al limbii române* (DEX), cuprinzând peste 56 000 de cuvinte şi variante şi elaborat de un colectiv de 15 persoane, sub conducerea lui Ion Coteanu, Mircea Seche şi Luiza Seche. A urmat un *Supliment* la *Dicţionarul explicativ al limbii române* (DEX–S) în 1988, sub conducerea lui Ion Coteanu, Ion Dănăilă şi Nicoleta Tiugan. Aceste două dicţionare (DEX şi DEX–S) au fost concepute spre a fi destinate marelui public, spre deosebire de marele *Dicţionar,* considerat ca fiind un dicţionar pentru specialişti.

Contribuţia majoră la realizarea acestor două lucrări de referinţă nu numai pentru lingvistica, dar şi pentru cultura românească – DLR şi DEX – îi revine în principal lui Mircea Seche, care a dezvoltat o adevărată şcoală de lexicografie (continuând de fapt mai vechea şcoală iniţiată în lexicografia academică românească de Sextil Puşcariu), urmat de Ion Dănăilă, ambii şefi ai sectorului, primul între 1959 şi 1985, al doilea între 1985 şi 2004.

4. După anul 2000, întreaga activitate a sectorului (denumit pentru o scurtă perioadă şi departament) s-a concentrat pe redactarea *Dicţionarului limbii române* (DLR), intrat într-un „con de umbră” din cauza unei alte mari lucrări începute înainte de anul 2000, şi anume *Micul dicţionar academic* (MDA), care a fost terminat tot în această perioadă.

Interesul prioritar manifestat pentru finalizarea acestor două lucrări fundamentale din planul de cercetare al Institutului a fost salutar, deoarece devenise imperios necesară ducerea lor la bun sfârşit, iar fără un efort colectiv susţinut nu se putea încheia această etapă istorică a lexicografiei academice româneşti.

După încheierea elaborării ultimei litere din alfabet (*Z*), a urmat repartizarea pe centre a literelor nefinalizate (*D* şi *L*) sau neredactate (*E*) din DA, colectivului de la Bucureşti revenindu-i litera D. La cele 13 volume redactate şi publicate la Editura Academiei până în 2000, s-au adăugat alte patru volume de la litera *D* (Partea a 3-a[2]. *D–Deînmulţit,* 2006; Partea a 4-a. *Deja–Deţinere,* 2006; Partea a 5-a. *Deţinut–Discopotiriu*, 2007; ultima parte, a 6-a, *Discord – Dyke,* fiind predată în anul 2008 la editură şi urmând a fi publicată în anul 2009.

Redactorii responsabili ai noii serii, întemeiate de academicienii Iorgu Iordan, Alexandru Graur şi Ion Coteanu, sunt, din anul 2000, începând cu litera *Z,* academicienii Marius Sala şi Gheorghe Mihăilă, iar redactorii responsabili de volum, la litera *D,* sunt academicienii Marius Sala şi Gheorghe Mihăilă şi dr. Monica Busuioc, şefa Sectorului de lexicologie şi lexicografie.

[2] Numerotarea părţilor de la litera *D* s-a făcut cu cifre arabe, în conformitate cu sistemul aplicat la literele din Seria Nouă din DLR.

BDD-A609 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:58:00 UTC)

Volumele tipărite din *Dicţionarul* academic în toată această perioadă de 50 de ani (1959–2009) însumează [CCCXXXV] + 7 677 de pagini de tipar şi 68 405 de cuvinte şi variante, contribuţia echipei de la Bucureşti la redactarea *Dicţionarului limbii române* fiind de 17 volume din cele 31 ale DLR-ului. La elaborarea lor au lucrat peste 80 de persoane din Sectorul de lexicologie şi lexicografie din Bucureşti, dar şi de la alte sectoare ale institutului, precum şi de la alte instituţii (facultăţi ori institute cu profil filologic).

Micul dicţionar academic al limbii române (MDA), prevăzut a fi redactat într-un singur volum şi estimat a apărea până la sfârşitul anului 2000, a depăşit previziunile, apărând în patru volume, la editura „Univers Enciclopedic": Volumul I, Literele *A–C*, 2001; Volumul II, Literele *D–H,* 2002; Volumul III, Literele *I–Pr,* 2003; Volumul IV, Literele *Pr–Z,* 2003.

Lucrarea cuprinde informaţii lexicografice (cu excepţia citatelor şi a izvoarelor) din toate volumele DLR şi din cele cinci volume ale DA, însumând [CCLXXVI] + 4 104 de pagini de tipar şi 175 000 de intrări, dintre care 125 000 de cuvinte şi 50 000 de variante. Redactorii responsabili ai acestei lucrări sunt acad. Marius Sala şi Ion Dănăilă, lucrarea fiind începută sub conducerea acad. Ion Coteanu. La elaborarea ei au lucrat peste 40 de persoane de la Sectorul de lexicologie şi lexicografie din Bucureşti.

Micul Dicţionar Academic a obţinut premiul „Timotei Cipariu" al Academiei Române pe anul 2003.

În această perioadă, au apărut numeroase tiraje ale ediţiei a II-a a *Dicţionarului explicativ al limbii române* (DEX[2]), tipărit în 1996. Succesul mare de care s-a bucurat şi se bucură DEX-ul, cea mai cunoscută şi consultată lucrare de marele public, dintre cele elaborate de institut, se traduce şi în numărul mare de exemplare vândute din ambele ediţii.

Din cauza numărului mare, nu putem să citǎm în cuprinsul acestui scurt articol pe autorii şi colaboratorii de la DLR, MDA şi DEX, meritul incontestabil şi contribuţia lor, deşi fără vizibilitate, dar de mare utilitate şi calitate, la făurirea acestor lucrări colective, nefiind cu nimic ştirbite prin aceasta.

Bibliografia românească de lingvistică (BRL), cuprinzând toate lucrările de lingvistică apărute în România, reprezintă o contribuţie importantă a sectorului, a cărei coordonare a fost preluată, din anul 1963, de Ion Dănăilă, iar din anul 2004, de Florin Sterian. Iniţial elaborată în afara planului, ulterior inclusă în plan, BRL însumează un număr de 50 de bibliografii, apărute constant în revista „Limba română" şi cuprinzând 88 180 de titluri şi 4 960 de pagini.

Pe tot parcursul redactării DLR-ului, Sectorul de lexicologie şi lexicografie a colaborat cu membrii Comisiei de etimologii (prof. Vasile Arvinte, de la Iaşi, dr. doc. Andrei Avram, prof. Grigore Brâncuş, membru corespondent al Academiei

BDD-A609 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:58:00 UTC)

Române, † prof. Vladimir Drimba, prof. Theodor Hristea, acad. Gheorghe Mihăilă, dr. Ladislau Murádin, de la Cluj, acad. Marius Sala, dr. Nicolae Ursu, de la Iaşi, prof. Lucia Wald), precum şi cu cercetătorii dr. Ion Mării şi Doina Grecu de la Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară „Sextil Puşcariu" din Cluj, pentru verificarea cuvintelor cu răspândire regională, cu dr. Alexandru Mareş, şeful Sectorului de limbă literară şi filologie, pentru verificarea primelor atestări ale cuvintelor vechi şi cu dr. Emil Suciu pentru verificarea cuvintelor de origine turcă.

În scopul repartizării uniforme a textelor şi a echilibrării diferitelor epoci, regiuni, stiluri etc., *Bibliografia* DLR a fost supusă unui proces de revizuire şi de îmbogățire (fiind publicată în prima parte din litera *D*), proces care va fi continuat, dată fiind decizia Secției de filologie şi literatură şi a Prezidiului Academiei Române de reluare, într-o nouă ediție, după modelul DLR, a literelor redactate din DA. Echipei de la Bucureşti i-au revenit literele *A* şi *B*.

Aceeaşi dorință de aducere la zi a instrumentelor de lucru a condus şi la actualizarea numelor de localități publicate în *Anexele* de la prima parte din litera *D,* în conformitate cu ultimele reglementări în materie administrativă din lucrările de specialitate sau cu prevederile din hotărârile guvernamentale recente.

O serie de proiecte inițiate de Ion Dănăilă şi prevăzute în planul institutului au rămas nepublicate sau în fază de manuscris: *Noul dicționar explicativ al limbii române* (NEX), *Banca de date fono-morfo-semantice a limbii române* (BANDASEM), *Dicționarul confruntativ de sinonime, de analogii şi de asociații al limbii române* (DCSAAs), *Inventarul lexical al limbii române* (ILEX).

5. Odată cu apariția PC-urilor, Sectorul de lexicologie şi lexicografie s-a aflat în fața unei mari provocări: aceea a informatizării lucrului la dicționar (atât la DLR, cât şi la DEX), pentru a putea ține pasul cu tendințele pe plan mondial în acest domeniu. Valorificând tradiția, dar propunându-şi totodată să se alinieze standardelor de ultimă oră, au fost demarate o serie de inițiative menite să îmbunătățească munca la dicționar, născute din dorința, dar şi din necesitatea de a beneficia de metodele de lucru pe care le oferă folosirea calculatorului. (Trebuie menționat că în prezent toți cercetătorii din sector lucrează direct pe calculator, grație achiziționării infrastructurii necesare).

Astfel, la mijlocul ultimului deceniu al secolului al XX-lea a fost inițiat, sub conducerea lui Ion Dănăilă, un proiect de constituire a unei baze de texte româneşti în format electronic, care urma să cuprindă în final toate titlurile din bibliografia DLR. Pentru moment, Institutul dispune de un corpus relativ mic de texte vechi şi moderne.

Această bază a devenit operațională în anul 2006, când Victor Celac a întocmit un indice de cuvinte în format electronic din baza de texte, care a permis pentru prima oară căutarea pe calculator a tuturor cuvintelor de la litera *D*, precum şi a

BDD-A609 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:58:00 UTC)

tuturor contextelor în care acestea apar. Avantajele lucrului pe calculator s-au putut observa imediat: depistarea rapidă, cu ajutorul fişierului electronic, a unor cuvinte inexistente în fişierul manual din arhiva institutului, dar mai ales a unor atestări mai vechi (cu un secol sau cu mai multe) pentru cuvintele înregistrate în DLR. Acest fapt este de natură să schimbe radical perspectiva muncii la DLR.

Sectorul de lexicologie şi lexicografie a beneficiat, în premieră, de un grant obţinut prin competiţie în anul 2006 de la CNCSIS (Consiliul Naţional al Cercetării Ştiinţifice din Învăţământul Superior), intitulat CNR – *Corpus de referinţă al limbii române pentru constituirea de dicţionare academice.* Grantul desfăşurat pe parcursul a doi ani şi-a propus constituirea unei arhive electronice de texte începând cu secolul al XVI-lea şi până în prezent şi construirea unui corpus de referinţă al limbii române. O parte din texte, introduse anterior în calculator în format Word sau chiar Word Perfect, au necesitat o operaţie de corectare atentă, care a fost finalizată.

Totodată, Sectorul de lexicologie şi lexicografie participă şi la proiectul eDTLR – *Dicţionarul Tezaur al limbii române în format electronic,* finanţat de CNMP (Centrul Naţional de Management Programe). Proiectul, în curs de desfăşurare, urmăreşte, în cadrul unui consorţiu (format din Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti", Bucureşti; Institutul de Filologie Română „Al. Philippide", Iaşi; Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară „Sextil Puşcariu", Cluj-Napoca; Institutul de Cercetări pentru Inteligenţă Artificială, Bucureşti; Institutul de Informatică Teoretică, Iaşi; Facultatea de Informatică şi Facultatea de Litere de la Universitatea „Al. I. Cuza", Iaşi) realizarea unei variante electronice a *Dicţionarului tezaur* al limbii române, constituirea unei baze de date care să cuprindă sursele lingvistice ale *Dicţionarului*, realizarea legăturii dintre intrările *Dicţionarului* şi trimiterile la sursele în care se află exemplele, precum şi construirea unui mediu de programe care să permită consultarea interactivă a *Dicţionarului*.

Doi membri ai sectorului (Monica Busuioc şi Florin Vasilescu) au participat cu o comunicare, pe baza unei competiţii, la Colocviul internaţional dedicat aniversării a 50 de ani de la lansarea proiectului *Trésor de la langue française*, organizat de Laboratorul ATILF (Analyse et Traitement Informatique de la Langue Française), din Nancy, Franţa. Cu această ocazie au prezentat rezultatele activităţii DLR-ului şi intenţia de a informatiza munca la ediţia a doua a *Dicţionarului*. Totodată, au putut lua contact cu programele realizate de informaticienii francezi în colaborare cu lexicografii de la *Trésor*, pe baza cărora s-au elaborat *Trésor de la langue française informatisé* (TLFI) şi banca de texte (FRANTEXT).

Cea de-a doua vizită ştiinţifică efectuată de Monica Busuioc la Laboratorul ATILF a fost benefică, deoarece, în urma discuţiilor cu informaticienii şi cercetătorii francezi în legătură cu demersurile Sectorului de lexicologie şi lexicografie

BDD-A609 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:58:00 UTC)

în direcţia informatizării muncii la dicţionar, directorul Laboratorului, profesorul Jean-Marie Pierrel, şi-a manifestat disponibilitatea de a ne ajuta şi de a colabora cu sectorul nostru în operaţia de informatizare a DEX-ului. În acest scop, profesorul Jean-Marie Pierrel a efectuat, la invitaţia Academiei Române, o vizită ştiinţifică şi a ţinut o conferinţă la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti", la începutul lunii iunie, urmând să se stabilească programul şi condiţiile de colaborare dintre ATILF/CNRS şi Academia Română.

6. Noile condiţii social-politice de după 1989, dar şi modificarea grilei de promovare au impus cerinţe noi în pregătirea şi perfecţionarea profesională a tinerilor, angajaţi în număr mare la Sectorul de lexicologie şi lexicografie, după Revoluţie. Dacă înainte de 1989, numărul doctorilor în filologie de la sector era foarte mic, la ora actuală aproape toţi membrii sectorului sunt fie doctori, fie înscrişi la doctorat, fapt cu totul meritoriu. Trebuie amintit că cei mai mulţi dintre ei au fost încurajaţi şi susţinuţi în acest sens de Ion Dănăilă. Totodată, unii dintre ei, au absolvit şi un stagiu de masterat, conform cu ultimele reglementări din structura învăţământului superior.

Acestei „deschideri" de după 1989 i se datorează şi reuşita deosebită a doi dintre membrii tineri ai sectorului care au urmat timp de mai mulţi ani cursuri doctorale şi stagii de perfecţionare în străinătate şi şi-au susţinut tezele de doctorat la Universitatea din Manchester, Anglia (Anabella-Gloria Niculescu-Gorpin) şi la Universitatea Paris 7, Franţa (Alexandru Daniel Mardale), dar şi faptul că membrii sectorului au participat şi au susţinut comunicări la diferite congrese, conferinţe, ateliere etc., interne ori internaţionale, sau au efectuat vizite ştiinţifice de lucru în străinătate ori stagii în cadrul schimburilor academice. Se disting, în acest sens, Anabella-Gloria Niculescu-Gorpin, Alexandru Daniel Mardale, dar şi alţii (Monica Busuioc, Liliana Hoinărescu, Mona Pologea, Mihaela Popescu, Florin Vasilescu).

Demnă de remarcat este şi obţinerea unei burse postdoctorale de un an, din partea Laboratorului ATILF, de către Victor Celac, care a lucrat în perioada septembrie 2008 – august 2009 la proiectul internaţional: *Dictionnaire Étymologique Roman* (DÉRom).

În aceeaşi ordine de idei, tot ca o noutate a activităţii sectorului, se evidenţiază numărul mare de cărţi publicate (29 individual şi 4 în colaborare), aproape fiecare membru publicând cel puţin una. Este vorba mai ales de tezele de doctorat, care au fost tipărite cu sprijinul directorului Institutului, Marius Sala, dar şi alte cărţi din domenii conexe, ceea ce denotă un interes ştiinţific sporit, manifestat şi în numărul mare de articole publicate în revistele de specialitate. Şi înainte de 1989, unii membrii ai sectorului au publicat diverse lucrări personale, mai ales din domeniul lexicografiei şi lexicologiei, dintre care amintim doar câteva: *Schiţa de istorie a lexicografiei române.* Vol. I. *De la origini până la 1880.* (1966)

BDD-A609 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:58:00 UTC)

şi Vol. II. *De la 1880 până astăzi* (1969), a lui Mircea Seche, carte de căpătâi pentru orice lexicograf, dar şi *Dicţionarul de sinonime al limbii române* (DSR, 1982) al Luizei Seche şi al lui Mircea Seche, dicţionar care s-a bucurat de ediţii succesive, revăzute şi adăugite, sau *Dicţionarul practic al limbii române* (1995), a cărui a II-a ediţie (1997), intitulată *Dicţionar explicativ şi enciclopedic al limbii române,* îi are ca autori pe Elena Ciobanu, Maria Păun, Zizi Ştefănescu-Goangă ori au colaborat la redactarea unor lucrări colective (*Mic dicţionar enciclopedic,* 1972, şi *Mic dicţionar al limbii române,* 1992).

Toate aceste realizări din afara planului de cercetare, care le întregesc pe cele din plan, reprezentând notabile contribuţii ştiinţifice, vădesc un reviriment al activităţii Sectorului de lexicologie şi lexicografie, a cărui pondere în structura institutului este de primă mărime, date fiind importanţa şi valoarea lucrărilor de interes major pentru cultura naţională, pe care le elaborează.

După cum s-a amintit, anul 2009 va rămâne în istoria culturii române şi nu numai în cea a Academiei Române, ca anul în care *Dicţionarul limbii române,* cunoscut mai ales sub numele de *Dicţionarul Academiei* (instituţie care l-a patronat de la început până la sfârşit), a fost finalizat. Munca a aproape patru generaţii de cercetători şi profesori universitari a fost încununată cu succes în acest an, în care, alături de colectivul de la Bucureşti, şi colectivele de la Cluj-Napoca şi Iaşi au predat ultimele volume din dicţionar la Editura Academiei, urmând ca acestea să fie tipărite până la sfârşitul anului 2009.

În ciuda diferenţelor dintre cele două serii ale *Dicţionarului* academic, mai numeroase şi mai importante sunt asemănările care privesc, în esenţă, structura de ansamblu a oricărui dicţionar unilingv de tip istoric şi general (criteriile de alcătuire a listei de cuvinte, stabilirea formei-titlu, organizarea şi principiile de redactare a elementelor componente de bază în cuprinsul fiecărui articol de dicţionar, în scopul asigurării unităţii acestuia). Această continuitate dovedeşte existenţa unei tradiţii lexicografice, urmată consecvent de-a lungul întregii perioade de elaborare a *Dicţionarului.*

Dicţionarul limbii române, cu cele două versiuni, DA, apărută sub egida fostei Academii Române şi DLR, seria nouă, apărută sub egida Academiei Republicii Socialiste România, iar după 1990, a Academiei Române, reprezintă, în ordine cronologică, cel de-al doilea *Dicţionar* academic general, redactat şi tipărit integral (după cel al lui A.T. Laurian şi I.C. Massim). Ca însemnătate însă, acest ultim dicţionar, reunind DA şi DLR, covârşeşte tot ce a apărut anterior în lexicografia românească şi nu numai în lexicografia academică, şi formează cea mai amplă şi valoroasă lucrare lexicografică din istoria lingvisticii româneşti, cu nimic mai prejos decât dicţionarele similare ale altor limbi.

BDD-A609 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:58:00 UTC)

După 140 de ani de la prima încercare de redactare a *Dicţionarului* academic şi după 102 ani de la apariţia primei fascicule din DA, Academia Română şi Institutul de Lingvistică se pot mândri cu reuşita acestei opere colective de interes naţional, unică în cultura naţională.

Dicţionarul academic, început odată cu înfiinţarea Academiei Române şi legat de existenţa acesteia, va dăinui atâta timp cât va dăinui şi Academia.

Este un moment de mult aşteptat, care ne obligă pe toţi cei implicaţi azi în făurirea acestei opere monumentale, să fim la înălţimea marilor noştri înaintaşi. Aceasta cu atât mai mult cu cât, prin hotărârea Secţiei de filologie şi literatură şi a Prezidiului Academiei, s-a decis reluarea *Dicţionarului* academic în cadrul unei a doua ediţii, care va trebui să fie adusă la zi şi informatizată, în acord cu progresele lexicografiei mondiale.

DEPARTMENT OF LEXICOLOGY AND LEXICOGRAPHY OF THE "IORGU IORDAN – AL. ROSETTI" INSTITUTE OF LINGUISTICS

(Abstract)

The article describes the history and the accomplishments of the Department of Lexicology and Lexicography in Romanian Academy's "Iorgu Iordan – Al. Rosetti" Institute of Linguistics in the period that spans from 1949 (when the Institute was founded) to 2009 (when the Institute celebrates 60 years of existence).

The Department of Lexicology and Lexicography was established in 1959 and concentrated its activity on the making of the Dictionary of Romanian Language, also called the Dictionary of the Academy and subtitled New Series, known under the abbreviated name DLR (Dicţionarul Limbii Române), a work which in fact represents a continuation of the first part of the Dictionary of the Academy, referred to as DA, that appeared from 1907 to 1949.

The year 209 marks the successful completion of the Dictionary of Romanian Language, the most important lexicographical work in the history of Romanian linguistics. The Department has also published other fundamental dictionaries for the Romanian culture, such as the Explanatory Dictionary of Romanian Language (Dicţionarul Explicativ al limbii române – DEX) or the Concise Dictionary of Romanian Language of the Academy (Micul Dicţionar Academic al limbii române – MDA), etc.

In order to keep up with world-wide tendencies, the Department has recently directed its efforts toward using computers in compiling the dictionary, aiming to make full use of computers in writing the second edition of DLR and third edition of DEX.

Cuvinte-cheie: lexicografie, sector, istoria dicţionarului, informatizare, grant.
Keywords: lexicography, sector, dictionary history, informatization, grant.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti"
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

BDD-A609 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:58:00 UTC)